

КРАЄЗНАВЧА МОЗАІКА

ПОНОВИТИ ТРАДИЦІЮ

Народився я в селі Оленівці Борзнянського району на Чернігівщині. Воно лежить за кілометр від Мотронівки, де жив Пантелеймон Куліш і де його поховано. У нашому селі завжди берегли пам'ять про славетного письменника і вченого. Ще в дитинстві про нього мені розповідала бабуся Варка, яка одного разу була у нього на іменинах. Вона добре пам'ятала, як П. Куліш особисто сам носив з кухні страву на святкові столи. За її переказами, саме в цей час він був під якимось наглядом, зазнав переслідувань і обмежень у творчій та громадській діяльності. Селяни поважали письменника, співчували йому, вболівали за нього. Від бабусі і найстаріших односельців моя мама чула, що дружина П. Куліша їздила до Петербурга, до цариці, просила полегшити долю письменника. Нібито цілих п'ять днів стояла на колінах перед царицею. Цариця начеб зжалілася, і сама благала на колінах перед царем за П. Куліша. Як свідчать перекази, ці «колінкування» в чомусь допомогли.

Ще чув від бабусі розповідь про похорон П. Куліша. Бабуся, як очевидець цих подій, говорила, що похорон відбувався з певними особливостями. Спеціально для цього ритуалу були виготовлені покривала чорного кольору для волів, якими везли труну. Чорні покривала сягали землі, закриваючи навіть ноги волів.

Інші деталі похорону П. Куліша бабуся на той час забула, але добре пам'ятала, що на поминках було дуже багато людей, які тяжко переживали втрату автора знаменитої «Чорної ради». Прикметно, що роман та інші твори П. Куліша в селі добре знали.

Вшанування пам'яті П. Куліша в Оленівці довгий час було традицією. А їдучи на Борзну, в місцевості, яку називали Кручею, старші завжди вказували праворуч і говорили: «Там могила П. Куліша». Виднілися звіддаля густі дерева, серед яких завжди виділялись високі дуби. Під ними і збиралися селяни.

Як відомо, у перші роки радянської влади в школах вивчали творчість П. Куліша. Звичайно, це стимулювало сільську традицію вшанування пам'яті письменника, і його могила була цим місцем. З часом, коли творчість П. Куліша піддали осуду і забуттю, і цю традицію занехаяли. Але пам'ять про славетного земляка завжди була живою в Оленівці, Мотронівці, по інших навколишніх селах і хуторах. Тому під час війни люди згадали і відновили відвідини могили П. Куліша. Пам'ятаю розповідь мами про відзначення односельцями коли б не 45-ї річниці з дня смерті письменника. Місцем цього заходу знову стала могила. Чому б сьогодні не поновити цю традицію?

Федір ГРИЦАЙ.

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО МОЦАРТА

З іменами наших славетних земляків — композиторів Максима Березовського і Дмитра Бортнянського — пов'язаний розвиток хорового мистецтва XVIII ст. У них багато спільного: обидва народилися у Глухові, де в співацькій школі одержали початкову музичну освіту, потім хорова капела в Петербурзі, навчання в Італії...

Але в подальшому їхня доля складалась по-різному. М. С. Березовський, успішно склавши в 1771 р. екзамен у Болонській філармонічній академії на звання академіка-композитора, не знайшов у Росії можливості працювати за своїм талантом й пішов із життя у 32 роки... Бортнянському ж, навпаки, вдалося зробити блискучу кар'єру. Він став керівником придворної капели, зайняв почесне місце у музичному світі.

Творчість Березовського була вагомим внеском у розвиток хорової музики «а капела». Спираючись на давні традиції українського хорового співу, він створив свій стиль, який виділявся глибокою виразністю, багатоплановістю змісту, вимагав блискучої вокальної майстерності. Із творів 60-х років, що збереглися, один з найкращих — духовний концерт «Не отвержи меня во время старости». Цей концерт сприймався як зразок високого мистецтва ще за життя композитора. Безперечно, що й на сьогодні він неперевершений взірець духовної класики.

Музичними засобами композитор створює монументальний твір, що розкриває багатобарвний світ емоцій людини, яка пізнала всю глибину горя і розчарувань.

...У травні 1769 р. Максим Березовський був направлений для вдосконалення професійної майстерності в Італау, де навчався у видатного теоретика і педагога Д. Мартіні. Через два роки, дещо пізніше від В. А. Моцарта, Максим Березовський разом з чехом Йозефом Мисливечиком склали іспити на звання академіків Болонської філармонічної академії. Кінець 1773 — початок 1774 року, в Італії з триумфом проходить опера М. Березовського «Демофонт». Вона вигідно вирізнялася на тлі інших музичних драм своєю надзвичайною милозвучністю, відповідністю музики текстів, оригінальністю мелодій. Арії з «Демофонта» насистували старі і малі італійці, успіх Березовського був неймовірним... А невдовзі він одержує наказ їхати до Петербурга.

Друзі, земляки (граф Розумовський) не радили йому повертатись у Росію, де господарювали фаворити та блазні Катерини II. І справді, молодому, талановитому академіку дуже швидко довелося пересвідчитися у фальшивості і жорстокості придворних вельмож. Ось як пише про це І. Е. Андрієвський: «Петербург кишел в то время массою пришлых и зачастую бездарных любимцев, составлявших, однако, тесно сплоченную между собой клику, относившуюся не только с ревнивым, мелочным подозрением к каждому истинному таланту, но и старавшуюся удалить или уничтожить всякого опасного соперника, который мог стать ей поперек пути». Максим Березовський, безперечно, був таким суперником. У невизнанні і нужді пішов він із життя у своїх 32 роки, про що свідчить записка на ім'я скарбника дирекції імператорських театрів П. Ланга:

Господину Лангу.

Композитор Максим Березовский умер сего месяца 24 дня; заслуженное им жалованье следовало б по сей день и выдать, но как по смерти его ничего не осталось, и погresti тело нечем, то извольте, ваше высокоблагородие, выдать по 1-е число мая его жалованье придворному певчому Якову Тимченку, записав в расход с распискою.

Иван Елагин

Марта 25 дня 1777 г.

Записка ця — поки що єдиний (справжній) документ, в якому говориться про смерть Березовського. У ній нічого не сказано про причину смерті. Тому постає питання, чому більшість авторів публікацій іде за неправдивими фактами біографії композитора, яку написав Болховітінов (митрополит Євгеній) через 28 років після смерті митця? До того ж у цьому описі життя нема ні імені, ні по батькові, ні місця і часу народження композитора. Неправильно вказано місце його служби. Довір'я цей твір Болховітінова не заслуговує.

У біографії композитора багато загадкового і незрозумілого, Знищена недописана опера «Запорозжці», втрачена партитура знаменитої опери «Демофонт», залишилось тільки чотири арії. Відомо, що до кінця життя за ним стежили якісь таємничі особи. Тому біографія потребує нового висвітлення, а його ім'я — увіковічення поряд з іменами А. Веделя, Д. Бортнянського, М. Лисенка.

Микола ГУРЕЦЬ.

„МІЙ ЯКОВЕ ДОБРИЙ!..“

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове добрий!
Не за Україну,
А за її ката довелося пропить
Кров добру, не чорну.

Т. ШЕВЧЕНКО.

Вже винесені в епіграф рядки з поеми Т. Г. Шевченка «Кавказ» красномовно засвідчують, що одним з найближчих друзів і однодумців великого народного співця був не, хто інший, як ніжинський вихованець, уродженець с. Линовиці, що на Прилуччині, письменник, український художник-аматор Яків Петрович Бальмен (1813—1845 рр.).